

SİMİT ve PEYNİR'le "BİLİM İNSANI ÖYKÜLERİ"

Yıl 1824, İngiltere'nin York kentindeyiz. John Snow ile dayısı, güneşli tatil gününü fırsat bilip gezintiye çıkmış. Ancak acıkıp bir şeyler atıştırırken tutan diş ağrısı keyiflerini kaçırmış durumda.

Of of of! Bu çürüğün başıma iş açacağı belliydi. Birkaç gündür sızlıyordu.

Sabah ilk iş bir diş hekimine gidelim dayı.

Diş hekimi halleder hemen. Hatırlıyor musun Peynirciğim? Hani diş etim şiştiğinde beni de sen götürmüştün.

Unutur muyum? Kaç gün önce yediğim balığın kılıçğını diş etinde bulmuş, sana dişlerini kesinlikle daha sık fırçalaman gerektiğini söylemişti.

Snow ailesinin evi.

Dayan dayıcığım, geldik. Belki annem ağrımı hafifletecek bir yol biliyordur.

Ay, ay, ay!

Evet. O günden beri her yemekten sonra fırçalıyorum. Dişlerim de diş etlerim de gayet sağlıklı.

Aferin sana.

Karanfil yağının ağrıyı azalttığı söylenir... Kilerde, baharat çekmeceğinde olacaktı. Bakayım.

Baharat mı? Ben karanfili çiçek sanıyordum.

"Karanfil" diye hem bir tür çiçek hem de bir tür baharat var. İkisi ayrı şeyler. Bakayım... Evet. Baharat olanı karanfil ağacı denen tropik bir bitkinin kurutulmuş bazı bölümleriymiş.

Ezilmiş karanfil tanelerinin yağı sayesinde ağrısı biraz hafiflese de zor bir gece geçiren dayı, sabahleyin soluğu diş hekiminin muayenehanesinde alır.

Ablan iyi yapmış. Karanfilin yatıştırıcı etkisi ağrıyı bir miktar azaltabilir. Ama tedavi başka bir mesele delikanlı. Bu çürük diş ömrünü tamamlamış. Çekmek gerek.

Çekmek mi? Gulp! Acır mı peki?

Keşke cerrahi işlemlerde hastanın acı duymasını tamamen engelleyecek bir yol olsa.

Eh! Birkaç saniye acır ama bu, gece gündüz sürekli acı çekmekten iyidir.

Benimki hiç acımanmıştı.

Elbette. Modern anestezi yöntemleri sayesinde diş tedavileri artık acısız yapılıyor Simitçiğim.

Okumayı, öğrenmeyi seven, okulda en çok matematik ve doğa tarihi derslerine ilgi duyan John Snow, bir süre sonra doktor olmaya karar verir. Ancak ülkede tıp eğitimi veren az sayıdaki okula girmek kolay değildir. O dönemde lisanslı doktor ve eczacıların yanında çıraklık yapmış olmanın tıp okullarına kabulde yarar sağladığını öğrenen John, dokuz yılını farklı kentlerde farklı uzmanlıklara sahip doktorların yanında çıraklık yaparak geçirir. 1840'lı yıllarda Londra'da resmî tıp eğitimi alırken yeni gelişmekte olan anestezi yöntemlerinden haberdar olur. Doktorluk lisansını aldığı da önce bu alanda çalışmaya başlar.

Anestezi sayesinde cerrahi müdahale sırasında hastaların ağrı, sızı ve acı hissetmesinin önüne geçilmekte, cerrahların ve diş hekimlerinin işi kolaylaşmaktadır. John Snow da yaptığı gözlemler, deneyler, anestezi maddeyi hastalara güvenli bir şekilde uygulamak için tasarladığı araç gereç ve maskelerle gelişmelere katkı yapar.

Derin bir nefes alıp 20'den geriye doğru sayın lütfen.

Yirmi... On dokuz...
On sekiz... On... ye...
Horrrr!

Aa! Üç saniyede bayıldı adam!

Evet. İlk anestezi uygulamalarında kullanılan eter buharının etkisi.

Ancak onun adını bilim tarihine altın harflerle yazdıran şey anestezi alanına katkılarının çok, bir salgın hastalık olan kolera'nın önlenmesi konusunda mantığını kullanarak ulaştığı sonuçtur.

Gazete haberleri yeni bir kolera salgınının başlangıç aşamasında olduğumuzu gösteriyor. Yıllardır bu kaçınıcı! Bir türlü önüne geçemiyoruz... Bu hastalığın nasıl yayıldığını bulmalıyım.

Off! Kolera!

Kötü haber.

Vakaların yoğunlaştığı bölgelerde bir istatistik çalışması yaparak hastalığın yayılma nedenlerini belirleme şansım olabilir...

John Snow, takip eden birkaç hafta bu işlere yoğunlaşır. Hastanelerden ve belediyelerden hastalar hakkında tüm bilgileri alır, yüzlerce hasta yakınıyla konuşur. Hastaların son günlerde yaptığı faaliyetleri bir dedektif gibi inceler, gün gün bilgi toplar ve ürettiği verileri Londra haritası üzerine işler. Bir süre sonra haritanın bir bölümünde beliren örüntü, ona salgının kaynağını işaret eder.

Veriler, kolera'nın halkın içme suyu ihtiyacını karşıladığı bir sokak tulumbasından yayıldığını gösteriyor.

Aferin John abiye. Maske takmış.

Takmış ama hastalıkların havada bulunan bir kaynaktan yayıldığını düşünüyorlar. Henüz mikropardan haberleri yok.

Tulumba mı? Şlap! Hamur işi bir tatlı değil mi tulumba?

Ha ha ha! O başka. Hani koluna bastığında yer altı suyunu hava basıncıyla çekip çıkaran aletler var ya? Bir tür çeşme yani. Bu o tulumbadan.

Kent yöneticileri, John Snow'un kolera'nın havadan değil, pis sudan yayıldığı yönündeki fikrine ilk başta ikna olmasa da tedbir olarak tulumbanın kolunu söker. Halkın şüpheli su kaynağına erişiminin kesilmesiyle birlikte salgın kısa sürede sonlanır. Daha sonra yapılan keşif kazısında, tulumbanın yer altındaki su kaynağına, yakınlardaki bir foseptik çukurundan atıkların sızdığı ve salgının böyle başladığı kesin olarak anlaşılır.

Iyyy!

Iyyyy!

John Snow, bu çalışmasıyla toplumdaki sağlık, hastalık ve kazalarla ilgili durumların dağılımını, görülme sıklıklarını ve bunları etkileyen faktörleri inceleyen bilim dalı olan epidemiyolojinin öncüsü olarak kabul edilir. Kolera'nın önlenmesinde hijyen kurallarının önemini anlaşılmasını sağlayarak milyonlarca insanın yaşamını kurtarmıştır.

Anestezi çalışmalarını da unutmayalım...

Ve John Snow'a teşekkür edelim.